

”Ympäristötekijät selittävät kymmenesosan suomalaisten tautitaakasta”

Ulkoilman pienhiukkaset ja sydäntaudit, dioksiini ja syöpä, juomaveden uraani... Näiden lisäksi ympäristöterveyden guru, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen professori **Juha Pekkanen** on keskittynyt viime vuosina tutkimaan erityisesti astman ja allergian syntyyn vaikuttavia ympäristön mikrobeja ja sisäilmaa. Pekkanen on aiemmin toiminut muun muassa THL:n ympäristöterveyden osaston johtajana ja Itä-Suomen yliopiston ympäristöterveydenhuollon professorina, ja hänet valittiin vuoden 2013 epidemiologiksi. Duodecim haastatteli Pekasta ympäristöterveyteen liittyviä asioista osana lehden Terveiden edistäminen -teemaa.

Termi ympäristöterveys on peruslääkärille aika vieras. Mitä se tarkoittaa?

Voi miettiä, onko se järkevä termi, koska joskus ihmiset ajattelevat sen tarkoittavan ympäristön terveyttä. Ympäristöterveys tarkoittaa ympäristöaltisteiden vaikutusta ihmisen terveyteen. Ympäristöterveyden piiristä rajataan pois elintavat, joihin ihminen voi vaikuttaa itse. Esimerkiksi tupakointi on elintapa, mutta passiivinen tupakointi on tyypillinen ympäristöaltiste.

Mitkä ovat ympäristöterveyden keskeiset saavutukset Suomessa?

Suomalaisten keskimääräinen elinikä ei paljon noussut vuosisatoihin, kunnes se lähti 1800-luvun lopulla jyrkkään lineaariseen nousuun. Tämä liittyy ensisijaisesti hygieniaan, siihen että oli puhdasta juomavettä ja vettä peseytymiseen. Tartuntatautien hallinta tapahtui pääasiassa tällaisilla yleisillä ympäristöön kohdistuvilla keinoilla, ei antibiooteilla. Kehittyneissä maissa niin sanotut pistelähteet kuten teollisuuden päästöt, juomaveden kontaminaatio ja maaperän likaantumisen on saatu hyvin lainsäädännöllä kuriin. Ongelmana ovat tällä hetkellä hajalähteet eli ne, mitä me ihmiset teemme – liikumme, syömme ja juomme.

Kun pistelähteet ovat hallinnassa, onko ympäristöterveys enää ajankohtaista länsimaissa?

Esimerkiksi Suomessa arvioidaan, että lähes kymmenesosa koko tautitaakasta aiheutuu ympäristötekijöistä, ja tässä tietysti yli kaiken muun ovat ulkoilman pienhiukkaset. Toisaalta elinaika on pidentynyt ihan häkellyttävällä tavalla viimeisinä vuosikymmeninä, ja yhä tärkeämmäksi tavoitteeksi tulee elämänlaatu. Vaikka kaikki ympäristötekijät eivät aiheutakaan tappavia sairauksia, ne vaikuttavat merkittävästi elämänlaatuun – vaikkapa melu esimerkkinä.

Millaisia tulevaisuudenuhkia näet ympäristöterveydelle?

Iso tulevaisuudenuhka globaalisti on tietysti ilmastomuutos. Suomeenkin kohdistuu ilmastomuutoksen myötä merkittäviä riskejä, joihin meidän pitää varautua. Toisaalta tavanomaiset riskit on pidettävä hallinnassa. Monet varmaan muistavat Nokian vesiepidemian. Meillä pitää olla valmius niiden hoitamiseen. Eli vanhoja riskejä ei saa unohtaa uudempien ongelmien vuoksi.

Sisäilmaongelmat ja kosteusvauriot ovat Suomessa jatkuvasti pinnalla. Onko tilanne täällä poikkeuksellisen huono?

Suomessa on eurooppalaisessa mittakaavassa erittäin aktiivinen julkinen keskustelu näistä asioista. Osa keskustelusta on varmasti perusteltua. Sisäilmaongelmat ovat Pohjoismaissa ja yleensä viileillä alueilla tärkeitä, koska aikaa vietetään paljon sisällä. Talot ovat tiiviitä ja ilmanvaihto pieni, ja epäpuhtaudet kerääntyvät sisäilmaan. Lisäksi sisäilman suhteellinen kosteus on talvella hyvin matala, mikä aiheuttaa erilaisia ärsytysoireita. Sisäilma-lähteet aiheuttavat ihan oikeita terveyshaittoja, mutta päälle on tullut julkisen keskustelun myötä paljon huolta ja pelkoa, jotka sitten aiheuttavat oireita ja sairastuttavat ihmisiä.

Kosteusvauriot on merkittävin sisäilmaongelma radonin lisäksi. Radon aiheuttaa keuhkosyöpää, mutta siihen kiinnitetään aivan liian vähän huomiota. Kosteusvauriot on puolestaan yhdistetty lisääntyneeseen astmariskiin. Useimmiten sisäilmatekijät ovat kuitenkin ärsyttäviä aineita, joiden aiheuttamat oireet menevät ohitse, kun altistuminen loppuu.

Mitkä tahot Suomessa vastaavat ympäristöterveydestä?

Ympäristöterveys on valtavan monisektorinen ja -tieteinen alue. Toisin kuin useimmat muut ter-

veyteen liittyvät asiat, jotka ovat sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa, ympäristöterveyteen ratkaisevasti vaikuttavia päätöksiä tehdään muun muassa ympäristöministeriössä ja liikenne- ja viestintäministeriössä. Kaikki mikä liittyy asumiseen, rakentamiseen, liikenteeseen ja kaupunkisuunnitteluun, määrää tärkeällä tavalla suomalaisten ympäristöterveyttä. Itse terveysvaikutusten arviointi ja havaitseminen ovat STM:n alaa, mutta jos halutaan ehkäistä ympäristöaltisteiden aiheuttamaa sairastavuutta Suomessa, joudutaan tekemään erittäin monitieteistä yhteistyötä.

Pitäisikö ympäristöterveyttä opettaa lääkärin peruskoulutuksessa?

Pitäisi, ja enemmän kuin tällä hetkellä. Joissakin tiedekunnissa on muutaman opintopisteen kurseja, jotka antavat tietysti jonkinlaisen raapaisun siitä missä mennään. Henkilökohtaisesti yritän lisätä ympäristöterveyden opetusta myös Helsingin yliopistossa.

Onko oma elinympäristösi terve?

Oma elinympäristöni on varmaan ihan keskimääräinen, en ole tehnyt mitään massiivisia toimenpiteitä oman ympäristöaltistumiseni suhteen. Enemmän olen miettinyt näitä ilmastomuutosasioita. Varmaan jokaisella on miettimisen paikka, miten siihen pystyy yksilönä vaikuttamaan.

Mitä puuhaat vapaa-ajalla?

Kyllä kevät ja lintujen saapuminen ovat minulle vuoden ykköstapahtumia. Luonnossa liikkumisen ja liikunta ovat keskeisiä harrastuksiani. ■

TOIMITUS

Koko haastattelun voi kuunnella: [duodecimlehti.fi](https://www.duodecimlehti.fi)